

JAK SE (NE)OBNOVUJÍ BEZZÁSAHOVÉ LESY

Ivo Vicena

Velké rozlohy bezzásahových lesů, které vznikly po kůrovcovém žíru v Národním parku Šumava, vyvolaly diskuse o tom, jestli a jak se budou dále obnovovat. V našich poměrech nemáme příklad, podle kterého by bylo možno jejich další vývoj odhadovat. Tvzení, že po nich vzniknou samovolně lesy lepší, druhově pestřejší a odolnější, nelze na žádném příkladu ověřit. Lokalita Židovský les při hranici s Bavorskem je součástí prvních zón a tzv. divokého srdce Evropy. Může být přibližným obrazem toho, jak se vyvíjely téměř bezzásahové lesy v uplynulých desetiletích a staletích. To už je dosti dlouhá doba, abychom mohli alespoň odhadnout jejich budoucí vývoj (viz LP č. 8/2013).

Absence přirozeného zmlazení

V Lesnické práci č. 10/2013 uvádí Jan Bednařík ve svém článku, že Židovský les není pro bezzásahové lesy reprezentativní. Na výzkumných plochách, které zaujímají celkem 2,5 ha, tedy 0,6% jeho celkové rozlohy, zjistil hustotu přirozené obnovy od 4–1 596 ks/ha. Vytvářet z této nepatrné výzkumné plochy závěr, že je tím obnova zajištěna, není přesvědčivé. Výzkumné plochy nevysvětlují, proč se obnova ani po 166 letech na ploše nenalézá. Lesní hospodářské plány z r. 1979 a 1999 na celé ploše o výměře 439 ha zjistily shodně pouze 3,77 ha stromů ve věku do 20 let, a to pouze v místech, která k původnímu Židovskému lesu nepatřila a vznikla v bezprostředním okolí živých dospělých stromů v blízkosti

Roklanského potoka. Živé dospělé stromy jim svým semenem, stínem a vlhkostí poskytl ochranu a vhodné prostředí. Výměru lesů do 20 let vyčíslily objektivně a nezávisle v rozmezí 40 let tři skupiny pracovníků z různých institucí zabývajících se hospodářskou úpravou lesa. Porostní mapa dokazuje, že les se začal obnovovat až po 157 letech po svém vykáčení, a to pouze v místech, kde zůstaly dospělé živé stromy. Ani v průběhu posledních 20 let další mladé lesy nebyly zjištěny a na současných snímcích z blízkosti Medvědí hory (Židovských skal) stromy ve stáří do 20 let nejsou vidět. To prokazuje objektivitu LHP. Uvnitř velkých nepřehledných ploch zaujímají největší výměru řídké lesy s průměrným stářím 60 let, tedy se stromy od 1–170 let,

kteří porostní mapa v r. 1979 označila zelenou barvou. V tomto velkém území se vyskytují jednotlivě a nesouvisle stromy mladé, které při sestavování hospodářských plánů nemohly být plošně vylišeny, ale i stromy starší, plodící. Na ploše Židovského lesa se prokazatelně posledních 80 let nepáslu. Vzniká tak otázka, proč ani v těchto posledních letech zmlazení nevzniklo.

Špatný vzrůst a bonita smrků

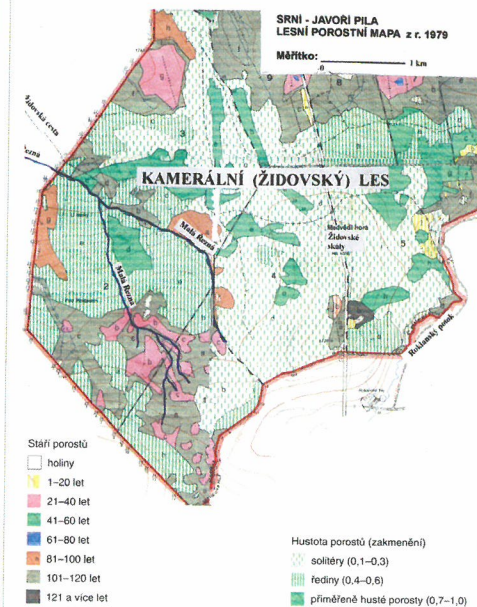
Vzrůst smrku zde podle inventarizace I. Ehrenwertha z roku 1800 lze odvodit na tehdejší 3.–5. bonitní stupeň, podle další inventarizace L. Hermanna a J. Kolaříka z r. 1821 měl smrk 5.–6. bonitní stupeň. Naše sousední zdravé porosty vykazují v této nadmořské výšce také 5.–6. bonitní stupeň, tedy poměrně dobrou růstovou kvalitu, výšku i zásobu. V blízkosti Židovského lesa na bavorské straně i nyní existuje v podobné poloze starý „Krásný les“ (Schöner Wald). Stromy tam mají výčetní tloušťku až 67 cm a kulatina délku až 15 m. Židovský podnikatel Simon Maier Löwy koupil a vytěžil v r. 1846–1847 poměrně kvalitní les (pozn.: koupil pouze stojící stromy, pozemek pod nimi zůstal v majetku České královské komory – odtud název „kamerální“). Současný stav stromů v Židovském lese podle věku a výšky však ukazuje výrazný pokles vzrůstu až na 9. bonitní stupeň. Zhoršení vyplývá zřejmě z nižší půdní úrodnosti. Na ztrátu úrodnosti vyplavením a mineralizací na holých plochách po původních lesích upozornil A. Klečka už v roce 1929. Po vytěžených

Snímek z listopadu 2013. Množství pahýlů ukazuje, že Židovský les byl poškozen polomem i kůrovcem. Není tedy příliš odolný. Souše i vrcholové a kmenové zlomy jsou několik let staré. Mezi řídkými smrkami jsou mnohahektarové plochy bez stromů. Mezi stromy v pozadí jsou vidět smrky s velmi hustými přesleny, které jsou ukazatelem nízkého výškového přírůstu a nízké bonity. Foto: Ivo Vicena

Hustý travní kryt Židovského lesa brání i v r. 2013 klíčení semen a vzrůstu semenáčků. Suchá tráva pokryje pod sněhem všechny semenáčky, zalehne je a v pozdním létě vytváří nebezpečí požárů. Zelená přizemní vegetace na snímku není zmlazení, ale borůvčí v místě bývalých velkých pařezů. Půda je zamokřená. V pozadí jsou stromy, které mají nízkou životnost a od vrcholu při malé výšce usychají. Foto: Ivo Vicena

Porostní mapa z r. 1979 ukazuje, že se po 133 letech v Židovském lese mladé stromy ve stáří 1–20 let, označené žlutou barvou, nenalézaly. Převládající zelená barva ukazuje, že jde o řídké porosty jednotlivých stromů a malých stromových skupin o průměrném stáří 40–60 let. Stejný obraz poskytuje i porostní mapa z r. 1999. Žlutá barva je pouze v západní části, která k původnímu Židovskému lesu nepatřila. Zdroj: UHÚL VLS- Olomouc

Kdy vznikne nový les?

Jednotlivé smrky starší 60 let začínají plodit, jak ukazuje snímek Jana Bednaříka v LP 10/2013. To je tedy 167 let od doby, kdy byl původní les vytěžen. Budou i lesy po devastaci kůrovcem tak dlouho čekat na svoji obnovu? Je nutno uvážit, že plodných stromů zůstalo po kůrovci velmi málo, jak ukazuje letecký snímek z blízké oblasti našich i bavorských Jeleních skoků, a že i tyto stromy budou vystaveny dalšímu žíru kůrovce a náporům větru. Semeno spadne do podstatně horších půdních a mikroklimatických podmínek. Nepříznivý vliv bezzásahového režimu na okolní přírodní prostředí bude trvat velmi dlouho. Výměra Židovského lesa je poměrně velká, a je proto užitečné se z jeho stavu a vývoje poučit, a to hlavně proto, že výměra odumřelých bezzásahových lesů je již dnes padesátkrát větší. Naděje, které někteří zastánci bezzásahového režimu do budoucnosti lesů po kůrovcových žírech vkládají, se v Židovském lese nepotvrdily.

Autor:
Ing. Ivo Vicena, CSc.
E-mail: ivo.vicena@seznam.cz

stromech zůstaly v první etapě sukcese bohaté porosty borůvek a malin, které byly po několika desetiletích vytlačeny travinami s převahou smilky. Ta je ukazatelem nízké jakosti půdy bez živin. Nepřítomnost tlejícího dřeva nemohla být příčinou nynějšího snížení půdní úrodnosti, neboť dřevo nemá vlastnosti půdního hnojiva, obsahuje jen nepatrné množství biogenních prvků. Je otázkou, zda v budoucnu vyřeší obnovu pod rozsáhlými plochami mrtvých lesů po kůrovcovém žíru velké množství tlejícího dřeva. V našich pralesech se na zetlelých kmenech obnovila jen menší část stromů, a pouze proto, že dospělé stromy udržují v pralesech vhodné vlhké a stinné prostředí. I za těchto podmínek trvá 50, někdy až 150 let, než na povrchu ležících kmenů mohou vyklíčit a vyrůst semenáčky. Takové prostředí pod mrtvými stromy není, po pádu shnilých souší na zem se otevře půdní povrch slunečnímu záření, vyplavování, střídané vlhkosti a teplotě, na kmenech nevyroste ani vhodný mech pro klíčení semene. Na zetlelém dřevě může vyklíčit pouze smrk, jiné dřeviny se takto neobnovují, proto ani nemůže docházet ke zlepšení druhové biodiverzity. Pod mrtvými stro-

my mohou růst pouze stromy, které tam v době kůrovcového žíru již byly, a i po ně se výrazně zhorší růstové prostředí. Židovský les zůstal nezalesněn až do r. 1931, kdy už jeho majitelem byl Wolfgang Röck ze Zwieselu. Tehdejší lesodohledací úřad ve Strakoněch mu dne 10. 8. 1931 ukládal provést zalesnění holých ploch, které dle tehdejšího odhadu byly již velmi staré. Umělá obnova sadbou se prováděla na plochách původního Židovského lesa v šedesátých letech 20. století. Tehdejší ruční sadba byla velmi obtížná, poněvadž pod vrstvou drnu bylo mnoho kořenů z původního lesa. Sázely se smrky a buky, několikrát se ošetřovaly, ale nezůstalo z nich nic. Sadba se prováděla i v části severně a východně od vrcholu Medvědí hory v místech, které nebyly původně součástí Kamerálního (Židovského) lesa a které byly od r. 1790 ve správě rodu Schwarzenbergů. Odtud mohl čerpat svoje pozorování J. Bednařík o sázení v řadách. Židovský les se odlišuje od opuštěných, původních zemědělských ploch, na které často přirozeně nalétá bříza a jívka. Nové nárosty těchto dřevin v Židovském lese nejsou. I jeřábu je tu velmi málo. Jejich semena hustým travním drnem nepronikla.